

Nr 273.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående Riksdagens samtycke till antagande af ett utaf Svenska Pansarbåtsföreningen gjort erbjudande af medel för anskaffning af en pansarbåt; gifven Stockholms slott den 15 maj 1912.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver sjöförvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t, som genom särskildt beslut denna dag förklarar Sig för Sin del beredd att antaga ett af Svenska Pansarbåtsföreningen afgifvet erbjudande att under viss förutsättning tillhandahålla statsverket de belopp, som erfordras för byggande af en pansarbåt af i erbjudandet angifven beskaffenhet samt dess behöriga bestyckning och utrustning, däri inbegripen 1^{1/2} ammunitionsutredning, allt i den mån dessa belopp enligt upprättade leveranskontrakt förfalla till betalning eller eljest erfordras för utgifternas bestridande, härmed föreslå Riksdagen

att lämna sitt samtycke till antagandet af nämnda erbjudande.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Jacob Larsson.

*Utdrag af protokollet öfver ett sjöförsvarsärende, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 15 maj 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Larsson anmälde ett af Svenska Pansarbåtsföreningen genom dess styrelse gjordt erbjudande att under viss förutsättning tillhandahålla statsverket medel till byggande, bestyckning och utrustning af en pansarbåt samt föredrog:

dels följande från styrelsen inkomna underdåniga skrifvelse:

»Svenska Pansarbåtsföreningen, som bildades i slutet af januari detta år i ändamål att, oberoende af alla partiintressen, genom insamlande af medel till en pansarbåt af den vid 1911 års riksdag beslutade F-typen, verka för en snar och kraftig förstärkning af Sveriges pansarflotta, har tack vare en enastående oföretvillighet från alla samhällsklasser af svenska folket sett sina sträfvanden krönas af sådan framgång, att föreningen redan nu är i stånd att under den i § 2 af före-

ningens stadgar angifna förutsättning, hvilken jämväl återfinnes i de afgifna förbindelserna om bidrag till föreningen, af föreningens tillgångar bestrida kostnaden för en pansarbåt af nämnda beskaffenhet.

Föreningens styrelse får alltså enligt uppdrag af föreningens fullmäktige härmed i underdånighet erbjuda sig att — under förutsättning att byggandet af en pansarbåt af den vid 1911 års riksdag beslutade F-typen igångsättes under 1912 — tillhandahålla statsverket de belopp, som erfordras för båtens byggande samt dess behöriga bestyckning och utrustning, däri inbegripen ¹/₂ ammunitionsutredning, allt i den mån dessa belopp enligt upprättade leveranskontrakt förfalla till betalning eller eljest erfordras för utgifternas bestridande.

Med erinran att kostnaden för båten i fullbordadt skick af 1911 års riksdag beräknades till 11,636,000 kronor får styrelsen vidare i underdånighet meddela, att styrelsen vändt sig till åtskilliga af Sveriges enskilda banker och bankaktiebolag med anhållan om deras garanti för föreningens erbjudande intill en summa af 12 millioner kronor och att denna föreningens framställning blifvit jakande besvarad, ehuru den formella affattningen af garantiförbindelsen ännu icke medhunnits. Så snart detta skett, skall styrelsen emellertid tillåta sig att ingifva garantiförbindelsen.

Tillika får styrelsen meddela att öfverstyrelsen för Drottning Sophias förening erjudit sig att intill ett belopp af 10,000 kronor bekosta erforderlig sjukvårdsutrustning för pansarbåten i fråga.

Slutligen bifogas det angående föreningens bildande utfärdade uppropet, föreningens stadgar, formulär till bidragsförbindelse samt protokoll öfver val af styrelse och angående bemyndigande för styrelsen att ingifva föreningens ifrågavarande erbjudande.

Stockholm den 7 maj 1912.

Underdånigst
Svenska Pansarbåtsföreningen
dess styrelse

A. Borgström.   J. Gust. Richert.   Ossian Berger.
David Bergman.   Carl Cervin.   Karl Herlitz.
G. Ribbing.   Claes Virgin.»

dels ock den i skrifvelsen omförmälda, den 13 i denna månad inkomna garantiförbindelse, hvilken var af denna lydelse:

»Därest Svenska Pansarbåtsföreningen erjuder sig att — under förutsättning att byggandet af en pansarbåt af den vid 1911 års Riksdag beslutade F-typen igångsättes under 1912 — tillhandahålla Statsverket

de för båtens byggande samt dess behöriga utrustning och bestyckning erforderliga belopp, allt i den mån dessa belopp enligt upprättade leveranskontrakt förfalla till betalning eller eljest erfordras för utgifternas bestridande, så förklara vi undertecknade Skandinaviska Kreditaktiebolaget, Stockholms Enskilda Bank, Aktiebolaget Stockholms Handelsbank, Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag, Aktiebolaget Göteborgs Bank, Bankaktiebolaget Södra Sverige, Aktiebolaget Norrlandsbanken, Bankaktiebolaget Norra Sverige, Aktiebolaget Skånska Handelsbanken, Sydsvenska Kreditaktiebolaget, Sundsvalls Enskilda Bank, Wermlands Enskilda Bank, Uplands Enskilda Bank och Norrköpings Enskilda Bank att vi, för den händelse detta anbud antages, gent emot Statsverket iklåda oss borgen intill ett belopp af Tolf Millioner (12,000,000) kronor för fullgörandet af Svenska Pansarbåtsföreningens här ofvan nämnda utfästelse på så sätt att en hvar af oss ansvarar för ¹/₁₄ af sistnämnda belopp.
Stockholm den 7 maj 1912.

Skandinaviska Kreditaktiebolaget

RICH. ÅKERMAN

J. C:SON KJELLBERG

P. R. RABE

Stockholms Enskilda Bank

MARC. WALLENBERG

A. v. Sydov.

Aktiebolaget Stockholms Handelsbank

CARL FRISK

*Carl Glimstedt**Stockholms Intecknings-Garanti Aktiebolag*

J. H. PALME

*Karl H. Lange**Aktiebolaget Göteborgs Bank*

FREDR. GRÖNWALL A. W. NEHRMAN

*Nils Ström**Bankaktiebolaget Södra Sverige*

ARV. ARVEDSON

Aktiebolaget Norrlandsbanken

G. DRYSEN

*Karl Sidenbladh**Bankaktiebolaget Norra Sverige*

HELMER STÉN

*Aug. Belfrage**Sundsvalls Enskilda Bank*

H. GIHL A. ZIELFELT

Aktiebolaget Skånska Handelsbanken

S. HULDT HARALD HAGBERG

*B. Tigerhielm.**Sydsvenska Kreditaktiebolaget*

J. QUITSLUND

*C. Donner**Norrköpings Enskilda Bank*

G. ÄRRE

*G. Ström**För Uplands Enskilda Bank*

CARL AMELN

Wermlands Enskilda Bank

A. SANDWALL.»

Departementschefen anförde vidare:

Med afseende på det uti ifrågavarande erbjudande uppställda villkoret, att byggandet af en pansarbåt »af den vid 1911 års riksdag beslutade F-typen» skulle igångsättas under år 1912, anser jag mig böra erinra därom, att Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 16 juni 1911 anbefallt marinförvaltningen att inkomma med förslagsritningar till en i hufvudsaklig öfverensstämmelse med F-typen konstruerad 1:a klass pansarbåt, därvid marinförvaltningen ägde iakttaga, att vid utarbetandet af dessa ritningar all möjlig hänsyn toges till de nyaste uppfinningar på det maskintekniska området, samt att marinförvaltningen till åttlydnad häraf med underdånig skrifvelse den 17 januari 1912 öfverlämnat konstruktionsritning och ritning öfver bestyckningens uppställning m. m. äfvensom meddelat vissa uppgifter öfver ifrågavarande pansarbåts dimensioner, bestyckning, bepansring m. m. Beträffande de sålunda öfverlämnade ritningarnas öfverensstämmelse med den af 1909 års typsakkunniga framställda F-typ, som legat till grund för Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen till 1911 års riksdag gjorda framställning om beviljande af anslag till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel, såvidt därmed afsågs anskaffning af en 1:a klass pansarbåt, har marinöfverdirektören, grefve H. A. Mörner på anmodan afgifvit utlåtande, innefattadt i följande handling:

»Vördsam promemoria, uppgjord på grund af muntlig anmodan den 7 maj 1912.

Vid, på grund af Nådiga Brevet till Kungl. marinförvaltningen af den 16 juni 1911, verkställt utarbetande af ritningar för en pansarbåt »i hufvudsaklig öfverensstämmelse med F-typen» hafva följande afvikelser från sakkunnigas ursprungliga skiss och förslag af november 1909 blifvit gjorda:

beträffande fartygskroppen:

längden i K. V. L. har ökats från 119,0 meter till 119,45 meter; anledningen härtill är något ändrade profiler af för- och akterstäfvar vid bibehållen längd öfverallt;
djupgåendet på spant till K. V. L. har minskats från 6,4 meter till 6,25 meter; detta för att i någon mån öka fylligheten hos för- och akterskepp, hvarigenom bättre bärning under de svåra kanontornen samt något större sjövärdighet vinnas;
uppskarningen akteröfver har ökats med drygt 12 kvm. (mätt i projektion på långskeppsplanet) för förbättring i manöverfärdighet.

beträffande maskineriet:

antalet pannor har minskats från 14 till 12, hvarjämte pannorna ställts tvärskepps (å ursprungliga skissen stå de längskepps); genom denna ändring, som medför att antalet skorstenar minskats från 3 till 2, vinnes i utrymme och pannorna blifva bekvämare att betjäna under sjögång;

beträffande pansarskyddet:

citadellpansarets längd i sidan har minskats från 51 meter till 48 och i fartygsmedellinjen så, att det föröfver omfattar basen under 15 cm. dubbeltornet emot att det förut stötte till förliga 28 cm. fasta tornet; anledningen härtill är att detta pansar hufvudsakligen afser att skydda maskin- och pannrum och dessas längd har utan afknappning i maskineffekten kunnat inskränkas från 47 meter å den ursprungliga skissen till 42 meter å nu utarbetade ritningar.

Af hvad ofvan anförts framgår otvetydigt, att de smärre ändringar som vidtagits i de Kungl. Maj:t underställda ritningarna icke i ringaste mån beröra de faktorer, som konstituera *F-typen*, nämligen dess offensiva och defensiva egenskaper.

Stockholm den 8 maj 1912.

H. A. Mörner.

Marinöfverdirektör.»

Chefen för marinstaben, till hvilken Svenska Pansarbåtsföreningens erbjudande remitterats för yttrande i vissa angifna hänseenden, har den 8 i denna månad inkommit med sådant yttrande samt däri anført:

»att, då den i remissen omförmälda pansarbåten i afseende på bestyckning, pansarskydd, fart och sjöduglighet är väsentligt öfverlägsen våra nuvarande pansarbåtar, och i afseende å manöverförmåga beräknas blifva öfverlägsen de äldre och ungefär jämgod med de nyare 1. klass pansarbåtarna, och då skillnaden mellan densamma och nuvarande 1. klass pansarbåtars längd och djupgående är så ringa, att med undantag af ett fåtal mindre viktiga leder alla militärleder, som kunna användas af nuvarande 1. klass pansarbåtar, äfven kunna användas af ifrågavarande pansarbåt, densamma, äfven under förutsättning att flera fartyg af samma typ icke skulle komma att anskaffas, med fördel kan ingå i taktiskt förband med nuvarande pansarbåtsmateriel; samt

att en dylik pansarbåt, äfven om den skulle komma att operera ensam för sig, på grund af dess höga fart och öfriga offensiva egenskaper skulle innebära en betydande förstärkning af rikets sjöförsvare».

Därefter anförde departementschefen, att det jämväl ansetts i sin ordning att från de enligt nådigt beslut den 1 december 1911 tillsatta försvarsberedningarna inhämta yttrande, huruvida enligt deras åsikt ett mottagande af det till Kungl. Maj:t af Svenska Pansarbåtsföreningen gjorda erbjudandet af medel till byggande af en pansarbåt skulle vara ägnadt att i något afseende föregripa det pågående utredningsarbetet eller störande inverka på den planmässiga anordningen af försvaret i dess helhet; och hade försvarsberedningarna i sådant hänseende gjort följande enhälliga uttalande:

»Då chefen för marinstaben å ämbetets vägnar förklarar, att en pansarbåt af den i erbjudandet afsedda typen med fördel kan ingå i taktiskt förband med nuvarande pansarbåtsmateriel, äfven om flera fartyg af typen icke skulle komma att anskaffas, samt att, äfven om båten skulle komma att operera ensam för sig, den genom sin höga fart och öfriga offensiva egenskaper skulle innebära en betydande förstärkning af rikets sjöförsvare, så måste häri anses ligga ett auktoritativt uttalande, att anskaffande af en sådan pansarbåt i och för sig icke innebär anledning att bygga flera pansarbåtar af samma typ. Följaktligen måste frågan om den typ, som bör läggas till grund för ett fortsatt anskaffande af pansarbåtsmateriel, alltjämt stå öppen.

Hvad beträffar de kostnader för underhåll och bemanning, som kunna bli en följd af den ifrågavarande båtens anskaffande, anse beredningarna, att dessa kostnader torde kunna utjämnas genom utrangering eller öfverförande till andra linjen af äldre fartyg.

Med hänsyn till de sålunda framkomna upplysningarna och sedan nu på enskild väg hopsamlade medel för ändamålet erbjudas, finna beredningarna, att ett antagande af det gjorda erbjudandet icke behöfver vara ägnadt att i något afseende föregripa det pågående utredningsarbetet eller störande inverka på den planmässiga anordningen af försvaret i dess helhet.

Emellertid vilja beredningarna framhålla önskvärdheten af att det från gifvarnas sida klargöres, att gåfvoframställningens form icke afser att utesluta tillgodogörandet af tekniska förbättringar utaf den i kungl. propositionen vid 1911 års riksdag skisserade fartygstypen».

Slutligen anmälde departementschefen, att från ordföranden i Svenska Pansarbåtsföreningens styrelse inkommit följande till departementschefen ställda skrifvelse:

»På förekommen anledning får styrelsen för Svenska Pansarbåtsföreningen afgifva följande uttalande rörande innebörden af den i föreningens erbjudande upptagna, i föreningsförbindelserna och bankernas garantiförbindelse återgifna förutsättning, att föreningens medel erbjudas för byggandet af en pansarbåt af den vid 1911 års riksdag beslutade F-typen:

Då pansarbåtsföreningens medel ställts till Kungl. Maj:ts disposition »för byggandet af en pansarbåt af den vid 1911 års riksdag beslutade F-typen», innebär denna förutsättning enligt styrelsens uppfattning att därigenom båttypen så fastslagits och endast så fastslagits, som den blifvit genom 1911 års riksdags beslut. Kungl. Maj:t har uti ifrågavarande hänseende precis samma dispositionsrätt med afseende å de af pansarbåtsföreningen erbjudna medlen, som enligt 1911 års riksdags beslut tillkommer Kungl. Maj:t beträffande de af riksdagen för ändamålet anvisade belopp. Och sådan eventuell modifikation i den ursprungliga typen, som står i öfverensstämmelse med 1911 års riksdags beslut, står äfven i öfverensstämmelse med den förutsättning, under hvilken pansarbåtsföreningens erbjudande lämnats, nämligen byggandet af en pansarbåt af den vid 1911 års riksdag beslutade F-typen.

Stockholm den 14 maj 1912.

Å styrelsens vägnar

A. Borgström.»

Härefter anförde hans excellens herr statsministern:

»Då statsrådet på sin tid tillrådde Eders Kungl. Maj:t att tills vidare låta anstå med byggande af den 1:a klass pansarbåt, hvartill 1911 års riksdag beviljat anslag, skedde detta med hänsyn till den kort förut beslutade utredningen rörande försvarsväsendet i dess helhet. Det skulle uppenbarligen hafva inneburit ett föregripande af denna utredning att omedelbart efter dess inledande begynna byggandet med statsmedel af en pansarbåt, hvilken i fråga om storlek och däraf betingad anskaffningskostnad vida öfverstege de mått, med hvilka vi hittills vid nyanskaffning af krigsfartygsmateriel haft att räkna.

Genom den framställning från Svenska Pansarbåtsföreningen, som chefen för sjöförsvarsdepartementet nyss föredragit, hafva emellertid dessa hänsyn bortfallit. Föreningen, som fäst sitt intresse vid att vår pansarbåtsmateriel måtte så snart som möjligt förstärkas samt ansett detta syfte bäst förverkligas i händelse den båt, hvartill ritningar redan utarbetats, kunde byggas, har nu efter en frivillig insamling af stor-

artad omfattning sett sig i stånd att erbjuda staten hela det för ändamålet erforderliga beloppet.

Vid sådant förhållande har emellertid återstått att klargöra, huruvida ett antagande af det gjorda erbjudandet skulle kunna innebära något föregripande af försvarsutredningen i så måtto, att anskaffandet af *en* pansarbåt utaf afsedd beskaffenhet skulle böra föra med sig såsom konsekvens anskaffande af flera båtar af samma typ. Chefens för marin-staben utlåtande i ärendet synes, på sätt försvarsberedningarna i sitt yttrande framhållit, otvetydigt gifva vid handen, att så icke är fallet.

På grund häraf och då de kostnader för bemanning och underhåll, som blifva en följd af båtens anskaffande, såsom försvarsberedningarna jämväl erinrat, torde kunna utjämnas genom utrangering eller öfverförande till andra linjen af äldre fartyg, finner jag i likhet med beredningarna, att ett antagande af det gjorda erbjudandet icke behöfver vara ägnadt att i något afseende föregripa utredningsarbetet eller störande inverka på den planmässiga anordningen af försvaret i dess helhet. Man kan snarare i viss mån säga, att båtens byggande skulle vara ägnadt att positivt befördra försvarsutredningen därutinnan, att det bör aflägsnas den oro, som på vissa håll framträdte med anledning af den jämförelsevis långa tid, som förflutit från byggandet af vår senaste pansarbåt, och därigenom bidraga till att utredningsarbetet i ostördt lugn må kunna fullföljas.

Den af pansarbåtsföreningens ordförande å styrelsens vägnar afgifna förklaringen, jämförd med kungl. propositionen till 1911 års riksdag och Riksdagens beslut i anledning af densamma, innebär, att gifvarna afsett, att byggandet skall ske, på sätt i propositionen säges, »i hufvudsaklig öfverensstämmelse» med den s. k. F-typen, hvadan önskvärd frihet att tillämpa tekniska förbättringar förefinnes.

Den af gifvarna aflämnade bankgarantien torde innefatta tillfyllestgörande säkerhet.

Vid åtskilliga tillfällen har det inträffat, att gåfvor till försvaret af Eders Kungl. Maj:t utan Riksdagens hörande emottagits. Då emellertid i förevarande fall gåfvans sällsporda storlek och dess ändamål kunna medföra framtida konsekvenser i fråga om vissa anslag, anser jag det vara i sin ordning, att tillfälle beredes Riksdagen, när den nu är samlad, att äfven besluta i ärendet.

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag i underdånighet hemställa,

dels att Eders Kungl. Maj:t täcktes förklara Sig för Sin del beredd

att antaga det storartade, om offervilligt sinne för fosterlandets försvar vittnande erbjudandet;

dels ock att Eders Kungl. Maj:t, innan definitivt beslut fattas, behagade i proposition till Riksdagen föreslå denna att lämna sitt samtycke till antagandet af samma erbjudande.

Sedan såväl chefen för sjöförvarsdepartementet som statsrådets öfriga ledamöter instämt i hvad hans excellens herr statsministern sålunda anført och hemställt, behagade Hans Maj:t Konungen därtill lämna sitt bifall, med förordnande tillika, jämlikt chefens för sjöförvarsdepartementet af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställa, att propositionen till Riksdagen skulle erhålla den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

R. Sundin.